

ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК АКТУАЛЬНА ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Постановка проблеми. Соціальні, економічні та політичні зміни, що відбуваються в сучасному українському суспільстві, тісно взаємопов'язані з галузями освіти і виховання, оскільки якість перетворень в суспільстві, ефективність інноваційних процесів у соціально-економічному та духовно-моральному житті визначається потенціалом людського фактору, знаннями, енергійністю, ініціативністю і творчою активністю людей. Багато чого залежить від інтуїції людини, його досвіду й уміння поглянути на проблему під різними кутами зору, що співвідноситься з культурним рівнем самої особистості. При вирішенні складних завдань, що стоять перед сучасним суспільством, величезне значення має розвиток творчих начал у людині, її здатності до перетворення навколишньої дійсності, незавершеності світу. Таким чином, можна констатувати зростання ролі естетичного виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідея виходу естетичного виховання на нові горизонти не нова, багато мислителів і вчених минулого підкреслювали необхідність привнесення естетичного (чуттєвого) початку у викладанні будь-якого шкільного предмета (Платон, І.Песталоцці, Ф.Шиллер, Дж.Дьюї, Ч.Пірс). Міфологізація та „естетика зла” О.Уайльда, естетика творів та творчості А. де Сент-Екзюпері, етико-естетичний ідеал у творчості О.Я.Кониського, тощо, подають приклад гармонійного відтворення життя, передання світогляду персонажів, їх внутрішнього світу. Сприйняття не тільки красивого та чуттєвого, а й самих відчуттів та переживань персонажу, відображення характерів – ось ті вміння, що мають бути притаманними сучасному вчителю іноземної мови та за допомогою яких він мусить впроваджувати навчання, використовуючи їх повсякчас на заняттях іноземною мовою. Бо, якраз, при навчанні іноземній мові викладач має можливість формувати на заняттях іноземною мовою художню культуру особистості студентів у єдності знань, ціннісних орієнтацій, смаків, ідеалів, впливати на підвищення рівня естетики поведінки, орієнтованої на „діалог культур”, повагу точки зору співрозмовника, толерантне ставлення до партнера, розвивати творчі здібності студентів (особливу значимість мають творча ініціатива, творча уява, подолання стереотипів та ін.).

Таким чином, виконується одна з найважливіших завдань будь-якого предмета – „навчити дітей бачити і чути життя в усіх його різноманітних зв'язках і вміти розмірковувати про них, виявляючи їх моральний соціальний зміст і формувати у дітей ціннісні орієнтації” (Л.В.Горюнова).

Педагоги-філологи відзначають, що на рубежі ХХ-ХХІ століть відбувається перехід від репродуктивно-педагогічної парадигми освіти (тобто передачі „досвіду від „батьків – дітям” засобами спеціально організованого педагогічного процесу”) до креативно-педагогічної (тобто „повернення

кожного індивіда до природної педагогічної діяльності як співтворчості дорослого і дитини”, при якій „буде отримано знання, необхідне для гармонії зі світом”). Саме в цей момент розвитку суспільства виникла гостра необхідність пошуку нових технологій і методик навчання і виховання в контексті великої різноманітності наявних можливостей.

Формулювання цілей статті. У цій статті, ми виходимо з розуміння естетичного виховання як цілеспрямованого, систематичного процесу розвитку людини, що включає освоєння культури країни досліджуваної мови, характерних для неї норм і системи цінностей, розвиток навичок сприйняття і розуміння прекрасного в мистецтві цієї країни, виховання естетичних поглядів, почуттів, смаку, потреб у створенні прекрасного, а також розвиток дбайливого і відповідального ставлення до культури, відкритість до діалогу культур та наявність необхідних умінь, для здійснення компетентного міжкультурного спілкування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значущість ролі естетичного виховання в розвитку творчих начал особистості безсумнівна. Сучасні дослідження переконливо доводять, що інтегративним показником цілісного розвитку особистості вважається її творча ініціатива. Це визначається тим, наскільки значуща для всього освітнього процесу взаємодія процесів гуманізації та гуманітаризації (гуманітаризація – проникнення гуманітарного знання і його методів у зміст природничих дисциплін) освіти реалізується, насамперед, у відносинах між процесами розвитку творчої ініціативи в людині і естетичного виховання. Безсумнівно, що фундамент наявності таких якостей в особистості, у тому числі й студента, має бути закладений у якомусь оптимальному наближенні з раннього віку, бо процес виховання є безперервним та незворотнім. Передумови для формування творчого, професійного педагога та його естетичних якостей є невід’ємною частиною формування власне особистості.

Одним з основних умов естетичного виховання в процесі навчання іноземної мови є застосування особливої технології навчання, спрямованої на естетичний розвиток студентів, у зв’язку з чим, була виявлена сутність поняття „технологія навчання” та його компоненти. Це „спосіб реалізації змісту навчання, передбаченого навчальними програмами, що презентує систему форм, методів і засобів навчання та забезпечує найбільш ефективно досягнення поставлених цілей”. В ході вивчення проблеми, автор дійшов висновку, що зміст освіти має підкорятися розвитку особистості учня і його слід організовувати таким чином, щоб у процесі навчання формувалася внутрішній світ учня, а не трансливалися факти і знання.

В результаті розгляду проблеми методів навчання в літературі, в тому числі англійській та американській, автор визначив методи, необхідні для реалізації моделі естетичного виховання студентів немовних спеціальностей на заняттях іноземною мовою. На наш погляд, це можуть бути такі групи методів:

1. загальнодидактичні методи навчання (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний виклад, частково-пошуковий і дослідницький);

2. методи навчання іноземній мові (натуральний метод);

3. методи навчання, спрямовані на естетичне виховання учнів, які поділяються на:

а) методи, що розкривають естетичний зміст предмета „англійська мова” (інтонаційно-образний, емоційно-образний, метод формування навичок акторської майстерності, методи лінгвокультурології, а також метод освоєння всіх аспектів мови через призму культури);

б) методи, спрямовані на поліхудожній розвиток учнів (сугестопедичний, метод спонукання до відчування творів мистецтва і співпереживання за його сприйняття, що включає вироблення навичок отримання естетичної реакції при взаємодії з творами мистецтва);

в) методи активізації творчої діяльності (методи стимулювання діяльності та мотивації поведінки і методи активізації самостійної творчості-учнів);

г) методи досягнення ефективної комунікації (метод привчання для вироблення навичок культури поведінки та естетики спілкування, метод моделювання ситуацій, що включають вироблення навичок ведення конструктивного діалогу);

Одним з найважливіших факторів, що впливають на виховання особистості в цілому, та її етико-естетичної складової є засоби виховання та навчання. Засоби естетичного виховання включають в себе навчальні книги, наочні посібники (таблиці, репродукції картин), інформаційні матеріали (відео- та аудіоматеріали), програмно-методичне забезпечення (тести), спеціальне обладнання (комп'ютери або лінгафонне обладнання) та дидактичне обладнання (сценарії ділових ігор, тексти пісень, опитувальники, фрагменти творів літератури, прислів'я та приказки, фразеологізми та скоромовки, спеціально відібрані естетично орієнтовані тексти). Фаховість педагога, - викладача вищої школи полягає, якраз, у тому, щоб вміти використовувати не тільки педагогічний інструментарій у повсякденній діяльності, а вміти використовувати реально існуючі речі, предмети та події у навколишньому світі, як засоби для формування етичних та естетичних якостей студентів, а, відтак, майбутніх вчителів.

Для знаходження шляхів навчання іноземній мові на такому рівні, коли досягаються цілі гармонійного розвитку учня, як особистості, автором статті проведено аналіз сучасних підходів до навчання іноземним мовам у контексті естетичного виховання і виділені наступні методики:

- комунікативна (Р.Ленгс, Д.Уілкінс) – основою якої є досягнення раціональної мети – вміти розмовляти;

- інтенсивна (Г.Лозанов, Г.А.Китайгородська, І.Ю.Шехтер) – використання комплексу педагогічних та психологічних форм та методів, що забезпечують швидке засвоєння основних мовних категорій;

- лінгвокультурологічна (В.Гумбольдт, В.Н.Топоров, Ю.А.Сорокін, Н.І.Толстой) – основою якої є комплексний, більш стилістично та лексикологічно наповнений зміст навчання.

В процесі вивчення та аналізу цих підходів, сформульовані переваги і недоліки всіх трьох методик, внаслідок чого автор дійшов висновку, що при досягненні цілей естетичного виховання студентів немовних вузів засобами іноземної мови, неможливо зупинити свій вибір на якій-небудь одній методиці. Найбільш ефективним і результативним бачиться вибране, комбіноване та гармонійне застосування окремих елементів кожної з них залежно від ситуації, а також деяка доробка їх недоліків. Такий собі творчий підхід та творче виявлення своїх можливостей згідно з умовами системи навчання.

Якою ж ми тоді бачимо систему, модель етико-естетичного виховання засобами іноземної мови? Спираючись на теоретичний фундамент, педагогічно значущі дослідження методик навчання та їх особливостей в різних мовах, власний педагогічний досвід роботи з учнями та студентами немовних спеціальностей у вузі, автором визначено педагогічну модель естетичного виховання студентів немовних вузів засобами іноземної (англійської) мови, яка включає завдання у відповідності з наступними напрямками реалізації моделі:

- розкриття естетичного потенціалу власне предмету „англійська мова”. Вважаємо, що у цьому сенсі предмет „англійська мова” має використовуватись обов’язково у широкому філологічному сенсі – на межі лінгвістики, історії, географії, культурології, історії мови, психології тощо;

- поліхудожнього розвитку учнів. Для цього має існувати, або бути створене полікультурне середовище або його елементи;

- розвиток творчої ініціативи студентів та прагнення до досягнення ефективної комунікації або мотивація;

Інтеграція приведених засобів, методів та моделей буде сприяти оптимізації навчального процесу з точки зору естетичного виховання, підвищенню мотивації учнів, розширенню їх культурного світогляду, спрямованих на розвиток, появі якісно нового рівня естетичного смаку, формуванню естетичного ставлення до дійсності і досягненню ефективної комунікації.

Узагальнюючи викладені у цій статті погляди на проблему естетичного виховання студентської молоді засобами іноземної мови, пропонуємо наступні, на наш погляд, логічні висновки:

- аналіз сучасного стану проблеми визначає психолого-педагогічну сутність естетичного виховання як системи цілеспрямованого, систематичного та всебічного розвитку особистості студента, яка включає освоєння культури країни досліджуваної мови, характерних для неї норм і системи цінностей, розвиток сприйняття і розуміння прекрасного в мистецтві цієї країни, розвиток естетичних поглядів, почуттів, смаків, потреб у створенні прекрасного, а також розвиток дбайливого і відповідального ставлення до культури, відкритість до діалогу культур та придбання навичок компетентного здійснення міжкультурного спілкування;

- процес естетичного виховання – складової цілісного розвитку особистості – не є вузько спеціалізованим, він може гармонійно інтегруватися з викладанням іноземної мови. Необхідність посилення цієї естетичної складової

навчального предмета „Іноземна мова”, на нашу думку, визначається наступними факторами:

- недостатньою кількістю годин у навчальних планах немовних вузів на предмети, спрямовані на естетичний розвиток студентів;
- потребою самих студентів в більш цілеспрямованому естетичному розвитку;
- низьким рівнем естетичного розвитку студентів немовних вузів, очевидною значущістю емоційно-образного впливу і естетичних переживань для духовно-морального становлення особистості.

Якими ж можуть бути критерії естетичного розвитку студентів немовних вузів у процесі навчання іноземній мові? Теорія педагогічної науки та конкретні дослідження вчених-філологів дають абсолютно логічну відповідь на це питання та приводять наступні критерії:

- ступінь розвиненості естетичного смаку;
- мотивація студентів на вивчення культури та мистецтва країн, мова яких вивчається;
- підвищення рівня естетичного розвитку;
- широта їх культурного світогляду;
- наявність і розвиненість творчої ініціативи та уяви в процесі навчання;
- характер домінуючої діяльності студентів на заняттях.

Отже, основними аспектами в яких здійснюється педагогічна модель естетичного виховання студентів немовних вузів засобами англійської мови є: інтонаційно-образний, лінгвокультурологічний, активне використання на заняттях програм поліхудожнього розвитку, педагогічна підтримка самостійної творчої діяльності студентів і комунікативний (ведення конструктивного діалогу).

Висновки. Таким чином, основними умовами ефективного процесу реалізації моделі естетичного виховання студентів засобами англійської мови може бути:

- виявлення викладачем естетичного аспекту в змісті предмета (англійської мови), зокрема, його інтонаційно-образного своєрідності і систематичне застосування на заняттях цілеспрямовано відібраного естетично орієнтованого навчального матеріалу;
- залучення методів і технологій навчання, спрямованих на активізацію естетичного ставлення студентів до навчального процесу та життя в цілому;
- забезпечення дидактичних умов (педагогічна підтримка-проявів творчої ініціативи та активізація самостійної творчої діяльності студентів, цілеспрямований розвиток їх мотивації на естетичний розвиток, психологічно комфортна атмосфера на заняттях англійською мовою та ін.);
- створення освітнього середовища для підвищення рівня естетичного розвитку студентів (використання системи спеціально розроблених завдань, розвиток естетичного ставлення до об'єктів культури країни,

мова якої досліджується, опора на методи формування навичок акторської майстерності).

Подальші розробки планується проводити в напрямку більш досконалого вивчення проблеми естетичного виховання студентської молоді засобами іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аверинцев С.С. Словарь по этике / С.С.Аверинцев – М.: Политиздат, 1989. – 447 с.
2. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / М.М.Бахтин – М.: Искусство, 1979. – 432 с.
3. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г.Ващенко – Брюссель-Торонто-Нью-Йорк-Лондон-Мюнхен, 1976. – 208 с.
4. Взаимодействие искусств в педагогическом процессе. – Л., 1989. – 155 с.
5. Гетьманець М.Ф. Суб'єктивність – закон творчості / М.Ф.Гетьманець // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. – 2000. – №2. – С. 51-53.
6. Вікова психологія / під ред. Г.С.Костюка. – К.: Рад. школа, 1976. – 270 с.
7. До питання про генезис проблеми спілкування // Філософська думка. – К., 1987. – №5. – С. 23-33.
8. Камишова Т.М. Концепція етики та естетики у прозі Олександра Кониського / Т.М.Камишова // Вісник Київського славістичного університету. К., 2009. – Вип. 39. – С. 62-72.
9. Кудін В.О. Мистецтво і духовний світ молоді / В.О.Кудін – К.: Рад. школа, 1983. – 96 с.
10. Малахов В.А. Искусство и человеческое мироотношение / Малахов В.А. – К., 1988. – 211 с.
11. Тер-Минасова С.Г. Новейшие методы преподавания иностранного языка студентам неязыковых специальностей вузов: сб. статей / С.Г.Тер-Минасова. – М.: Изд. МГУ, 1991. – 207 с.
12. Buckingham, D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. Cambridge, UK: Polity Press, 2003. – 219 p

АНОТАЦІЯ

Камишова Т.М. Естетичний розвиток студентів на заняттях іноземною мовою як актуальна педагогічна проблема. У статті аналізуються політичні, економічні та соціальні умови, необхідні для естетичного розвитку студентів на заняттях іноземною мовою. Необхідність привнесення естетичного початку у викладання мови, сприйняття самих відчуттів та переживань, відображення характеру та особистості персонажу – ті вміння, що мають бути притаманними сучасному вчителю іноземної мови. У статті доведено необхідність пошуку нових технологій, методик навчання і виховання, виходячи з наявних можливостей. Визначено фактори, що безпосередньо впливають на формування особистості в цілому, та особистості педагога зокрема.

Запропонована модель етико-естетичного виховання студентської молоді засобами іноземної мови, розкрито напрямки формування цієї моделі та визначено основні умови ефективного процесу реалізації моделі естетичного виховання.

Ключові слова: естетичний розвиток, етико-естетичний ідеал, інноваційні процеси, культурний рівень, естетика зла, діалог культур, компетентне спілкування, естетичний зміст.

АННОТАЦІЯ

Камышова Т.Н. Эстетическое развитие студентов на занятиях иностранного языка как актуальная педагогическая проблема. В статье анализируются политические, экономические и социальные условия, необходимые для эстетического развития студентов на занятиях иностранным языком. Необходимость привнесения эстетического начала в преподавании языка, восприятие самих ощущений и переживаний, отражение характера и личности персонажа – те умения, которые должны быть присущи современному учителю иностранного языка. В статье доказана необходимость поиска новых технологий, методик обучения и воспитания, исходя из имеющихся возможностей. Определены факторы, которые непосредственно влияют на формирование личности в целом и личности педагога в частности. Предложенная модель этического-эстетического воспитания студенческой молодежи средствами иностранного языка, раскрыты направления формирования этой модели и определены основные условия эффективного процесса реализации модели эстетического воспитания.

Ключевые слова: эстетическое развитие, этического-эстетический идеал, инновационные процессы, культурный уровень, эстетика зла, диалог культур, компетентное общение, эстетическое содержание.

SUMMARY

Kamyshova T.N. Aesthetic development of students in the classroom foreign language as a topical pedagogical problem. This article analyzes the political, economic and social conditions necessary for the aesthetic development of students in the classroom foreign language. The need for early introduction of aesthetic in teaching language, perceptions same feelings and experiences reflect the character and personality of a character – the ability to be inherent in the current foreign language teacher. The article proved the necessity of finding new technologies, techniques of training and education, based on available opportunities. Factors that directly influence the formation of personality as a whole and the individual teacher, in particular. The model of ethical and aesthetic education of students by means of language, revealed the formation of lines of this model and defines the main terms of an effective implementation process model of aesthetic education.

Key words: aesthetic education, aesthetic and ethical ideal, innovative process, cultural level, aesthetic of evil, dialogue of cultures, competent communication, aesthetic content.